

ADVIES
VAN 26 JUNI 2013
OVER DE HERBESTEMMING EN
RUIMTELIJKE INPASSING VAN PAROCHIEKERKEN

INHOUD

I.	SITUERING	2
II.	NOOD AAN BETERE VALORISATIE VAN PAROCHIEKERKEN	2
III.	VERTREK VANUIT EEN VISIEVORMING OP LOKAAL NIVEAU	3
IV.	ERKEN DE RUIIME WAAIER AAN VALORISATIEMOGELIJKHEDEN	5
V.	SITUEER DE KERK BINNEN DE RUIMTELIJKE CONTEXT	6
VI.	ZORG VOOR AFSTEMMING MET ANDERE LOKALE PLANNEN	7
VII.	WERK AAN EEN COMPLEMENTAIR ONDERSTEUNEND REGIONAAL KADER	8

I. SITUERING

1. SARO ontving op 5 februari 2013 van Vlaams minister Geert Bourgeois de vraag verder te reflecteren en aandachtspunten te formuleren over de (her)bestemming en ruimtelijke inpassing van parochiekerken in Vlaanderen. De minister verwijst in zijn brief naar de conceptnota 'Een toekomst voor de Vlaamse parochiekerk', goedgekeurd op 24 juni 2011 door de Vlaamse Regering¹ en naar het verslag 'Parochiekerken in Vlaanderen'.²

2. Met voorliggend advies wenst SARO zijn bijdrage te leveren aan het boeiend debat over de herbesteding en ruimtelijke inpassing van parochiekerken in Vlaanderen. Een debat dat zeer levendig is en dat op lokaal niveau zeer sterk speelt.

SARO stelt vast dat er reeds heel wat onderzoek is gebeurd rond dit thema.³ De raad formuleert hierna enkele strategische aanbevelingen en vraagt onder meer aandacht voor de noodzakelijke afstemming met het ruimtelijk beleid en het onroerenderfgoedbeleid.

II. NOOD AAN BETERE VALORISATIE VAN PAROCHIEKERKEN

3. Vlaanderen telt meer dan 1.800 rooms-katholieke parochiekerken en bijkerken. De raad benadrukt dat de huidige knelpunten inzake de parochiekerken momenteel ruim in kaart zijn gebracht en voldoende gekend zijn. De raad verwijst hieromtrent onder meer naar de conceptnota van 28 juni 2011. Drie grote aandachtspunten kunnen gedefinieerd worden:

a. Er is een onevenwicht tussen het aanbod en het gebruik van parochiekerken. Door de toenemende ontkerkelijking worden parochiekerken minder intensief gebruikt dan vroeger en zijn sommige kerken te groot voor het aantal gelovigen dat er gebruik van maakt. Een beperkt aantal parochiekerken (3%) staat leeg. Daarnaast kampen andere maatschappelijke functies met ruimtetekort. Dit geeft aanleiding tot een vraag naar een betere valorisatie van de parochiekerken.

b. Het (financieel) beheer van de parochiekerken staat onder druk. De exploitatietekorten

¹ Conceptnota 'Een toekomst voor de Vlaamse parochiekerk', Vlaams minister Geert Bourgeois, 24 juni 2011: http://binnenland.vlaanderen.be/default/files/conceptnota_parochiekerken.pdf.

² Verslag 'Parochiekerken in Vlaanderen – bestuurskracht en financiering, beheer, (her)bestemming en ruimtelijke inpassing, april 2011: http://binnenland.vlaanderen.be/sites/default/files/Verslag_parochiekerken.pdf.

³ SARO verwijst onder meer naar het CRKC expertisecentrum Onroerend erfgoed, <http://www.crkc.be/expertisecentrum-onroerend>, de website van het Agentschap Onroerend Erfgoed www.onroenderfgoed.be en www.binnenland.vlaanderen.be/parochiekerken.

van de kerkfabrieken moeten worden bijgesteld door de (lokale) overheden. In 2009 betaalden de gemeenten aan de rooms-katholieke besturen bijna 42 miljoen euro exploitatietoelagen. Onbruik van kerkgebouwen kan leiden tot verwaarlozing, verval en hogere onderhoudskosten. De onderhoudslasten en -kosten bezwaren de begrotingen van heel wat gemeentebesturen en kerkfabrieken.⁴ Een betere valorisatie van de parochiekerken kan bijdragen aan een oplossing voor dit financieel knelpunt.

- c. Er is een onvoldoende strategische benadering. In de meeste gemeenten is er geen strategisch beleid en bestaat er nog geen toekomstvisie voor de parochiekerken in de gemeente. Er is geen visie over in hoeverre alle parochiekerken nog nodig zijn voor de religieuze functie, in hoeverre ze de ruimtebehoeften van andere maatschappelijke functies kunnen invullen en welke de prioriteiten zijn in het kader van de beperkte financiële middelen.

III. VERTREK VANUIT EEN VISIEVORMING OP LOKAAL NIVEAU

4. Uitgaande van de probleemstelling (cf. vorige paragraaf) benadrukt de conceptnota terecht dat er nood is aan het uitwerken van een langetermijnvisie op de toekomst van de parochiekerken door de lokale actoren.

De conceptnota gaat hierbij uit van het bestaande instrument van meerjarenplan. Het eredienstendecreet van 7 mei 2004 bepaalt immers dat de gemeenteraad binnen de zes maanden na de installatie van de nieuwe gemeenteraad een meerjarenplan moet vaststellen dat de financiële afspraken vastlegt tussen de kerkraad en de gemeente voor de komende zes jaar. Deze meerjarenplannen worden verwacht in het voorjaar van 2013.

De conceptnota voegt hierbij een nieuw element toe en vraagt dat dit meerjarenplan gebaseerd wordt op een strategische visie op de toekomst van de parochiekerken op het grondgebied van de gemeente. Deze visie moet basisgegevens omvatten betreffende: (1) de parochiekerken als gebouw (o.a. cultuurhistorische waarde, architecturale mogelijkheden, bouwfysische toestand, mogelijkheid tot compartimentering), (2) de parochiekerk in zijn ruimtelijke omgeving, (3) het actuele gebruik en de functie van de parochiekerk en (4) de mogelijke interesse van andere actoren. Minister Bourgeois schreef in september 2011 een brief aan de colleges van burgemeester en schepenen, de kerkfabrieken en de centrale kerkbesturen om aandacht te vragen voor de ontwikkeling van deze langetermijnvisie op de parochiekerken (deadline voorjaar 2013).⁵ De minister benadrukte dat de vorm en de procedure lokaal kunnen worden ingevuld.

5. De raad vindt het positief dat de kerkraad, de kerkfabrieken of de gemeenten in het kader van de opmaak van een meerjarenplan voor het eerst gestimuleerd worden om een visie uit te werken over de toekomst van hun parochiekerken. Het is tevens positief dat deze visie aandacht zal besteden aan de parochiekerk in zijn ruimtelijke omgeving (zie verder deel V) en dat ook de

---

⁴ Over de financiën van de parochiekerken, zie bv. de conceptnota 'Een toekomst voor de Vlaamse parochiekerk' van 24 juni 2011, pag. 5. De conceptnota geeft een beeld van de eredienstgebonden uitgaven van de gemeentebesturen en wijst op een groeiend probleem. Terwijl procentueel de financiële tussenkomst van de lokale besturen in de exploitatietekorten van de lokale geloofsgemeenschappen én in hun investeringsprojecten haalbaar lijkt, wordt de algemene druk op de lokale financiën groter. De subsidiëring vanuit het Vlaamse gewest van het beschermd kerkelijke patrimonium wordt geregeld in het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten. De subsidiëring van niet-beschermd parochiekerken wordt geregeld in het KB van 23 juli 1981 betreffende de subsidiëring van bepaalde werken, leveringen en diensten die in het Vlaams Gewest door of op initiatief van ondergeschikte besturen of ermee gelijkgestelde rechtspersonen worden uitgevoerd.

⁵ De brief is raadpleegbaar via http://binnenland.vlaanderen.be/sites/default/files/brief_parochiekerken.pdf. De minister wil via deze oproep komen tot een eenduidige visie over de toekomst van parochiekerken. Welke parochiekerken moeten ondubbelzinnig en maximaal de huidige bestemming behouden, welke kerken komen in aanmerking voor neven- of herbestemming en welke parochiekerken komen in aanmerking voor sloop?

interesse van andere actoren in kaart zal worden gebracht.

De raad meent echter dat het huidige proces voor opmaak van een parochiekerkenplan nog enkele tekortkomingen kent:

- a. Het is een gemiste kans dat de visieontwikkeling onvoldoende wordt afgetoetst met de visie ontwikkeld door andere sectoren. In deel VI wijst de raad onder meer op de noodzakelijke afstemming met het ruimtelijk beleid en het onroerendergoedbeleid.
  - b. Het is tevens een tekortkoming dat de inbreng van de bevolking onvoldoende gegarandeerd is. De uitwerking van een visie over de toekomst van de parochiekerken in de gemeente moet besproken worden in een breed forum met inbreng van alle doelgroepen. Het realiseren van een betere valorisatie van de parochiekerken (met een eventuele nevenbestemming of herbestemming) moet immers het resultaat zijn van een breed gevoerd lokaal proces.
  - c. De regierol ligt te eenzijdig bij de centrale kerkbesturen. De conceptnota stelt dat de centrale kerkbesturen 'bij voorkeur' de regierol van het lokale overleg op zich nemen.⁶ De brief van de minister met de uitnodiging om een langetermijnvisie uit te werken is iets ruimer gericht nl. aan het CBS, de kerkfabrieken en de centrale kerkbesturen. In de praktijk heeft het CRKC een sturende rol opgenomen bij de uitwerking van het parochiekerkenplan. Via een enquête gericht aan de kerkfabrieken heeft het CRKC de gegevens i.v.m. parochiekerkenplan aan de kerkfabrieken opgevraagd. De gegevens uit de bevraging zullen na de verwerking ervan, aan de kerkbesturen en de bisdommen worden teruggekoppeld.⁷ ⁸ Bovendien moet elke herbestemming door de kerkelijke overheid goedgekeurd worden. Uitgaande van deze vaststellingen benadrukt de raad dat het belangrijk is om de rol van de gemeentelijke overheden en van een volwaardig maatschappelijk debat afdoende te erkennen. De behandeling van het kerkenplan op de gemeenteraad is een belangrijke stap om een gedragen kerkenplan te krijgen. Dit is echter niet voldoende om een daadwerkelijk draagvlak onder de bevolking te krijgen.
6. Ten slotte wijst de raad op de beperkte termijn. De meerjarenplannen en dus ook de parochiekerkenplannen worden verwacht tegen het voorjaar 2013. Het gehele proces tot opmaak van een parochiekerkenplan is evenwel nieuw en betekent de aanzet van een vernieuwende aanpak. Het vraagt vanuit de diverse betrokkenen een andere manier van aanpak of zoals in de visie van het Aartsbisdom Mechelen-Antwerpen gesteld wordt: '*... dat vraagt om nieuwe initiatieven, een manier van denken en voelen, een nieuw enthousiasme, een hernieuwd vertrouwen ... dat vraagt om nieuwe structuren en organisatorische verbanden ... het vraagt tegelijk ook om: wat overbodig is geworden los te laten, wat te groot is geworden op een haalbare wijze te organiseren, wat te veel is geworden niet langer in stand te houden, de moed om los te komen van gewoonten en geplogenheden die niet wezenlijk zijn, het inzicht om over het eigen muurtje te kijken ...*'.⁹ De raad benadrukt dat vernieuwing tijd vraagt. Tevens moet men er over waken dat het proces niet stilvalt (na het voorjaar van 2013).

---

⁶ Conceptnota pag. 10.

⁷ De lokale kerkelijke en gemeentelijke overheden krijgen de opdracht om een globaal parochiekerkenplan op te maken. De overheden kunnen zich hiervoor baseren op de resultaten van de parochiekerkenbevraging van het CRKC. De gebundelde resultaten van de bevraging worden per gemeente en centraal kerkbestuur ter beschikking gesteld voor de opmaak van een meerjarenplan. De vijf Vlaamse bisdommen ontwikkelen een eigen visie op de toekomst van de parochiekerken, zie <http://www.crkc.be/visie-en-stappenplannen-bisdommen>.

⁸ Het CRKC wil de instanties die betrokken zijn bij het beheer en de toekomst van de parochiekerken in Vlaanderen concrete gegevens ter beschikking stellen waarmee het beleid voor de beleidsperiode 2014-2019 kan onderbouwd worden. De gegevens uit de bevraging zullen na de verwerking ervan, in eerste instantie aan de lokale en centrale kerkbesturen en bisdommen worden teruggekoppeld. Zie <http://www.crkc.be/inventarisatie-1>.

⁹ Visie Aartsbisdom Mechelen-Brussel-Vicariaat Vlaams-Brabant en Mechelen. 'Over parochies en parochiekerken'. http://www.crkc.be/sites/default/files/over_parochies_en_parochiekerken_info-avonden.pdf

IV. ERKEN DE RUIE WAAIER AAN VALORISATIEMOGELIJKHEDEN

7. Zoals ook terecht gesteld in de richtlijnen van de Vlaamse Bisschoppen is het belangrijk om in het debat de ruime waaier aan valorisatiemogelijkheden te bekijken.

Het gaat dan in eerste instantie over het ter beschikking stellen van het kerkgebouw voor religieuze activiteiten van andere katholieke of christelijke geloofsgemeenschappen en het socio-cultureel medegebruik van het kerkgebouw (voor kunsthistorische rondleidingen, concerten, voordrachten, conferenties of tijdelijke tentoonstellingen). Hier krijgt men dus een verdeling van de functies in de tijd. Ruimtelijk vinden slechts zeer geringe wijzigingen plaats. Voorbeelden in Vlaanderen zijn onder meer de Sint-Servatiuskerk in Groot-Loon die gebruikt wordt als tentoonstellingsruimte, de Sint-Jozefkerk te Sint-Katherina-Lombeek die gebruikt wordt als ontmoetingsruimte en de Sint-Anna-ten-Drieën te Antwerpen als fietskerk.¹⁰

Daarnaast zijn er de projecten waarbij een deel van het kerkgebouw herbestemd wordt zodat er een kleinere liturgische ruimte ontstaat, met daarnaast ruimte voor één of meerdere lokalen die, op een permanente basis, een andere bestemming kunnen krijgen. Een gedeeld gebruik veronderstelt dat de liturgische ruimte en de andere ruimten bouwkundig volledig gescheiden zijn van elkaar, zodat de afzonderlijke activiteiten elkaar niet hinderen of doorkruisen. Ook hier zijn de voorbeelden in Vlaanderen nog zeer beperkt.¹¹ SARO wijst er op dat het voor de overheid vaak goedkoper is om het kerkgebouw louter voor de eredienst te behouden. Het gebouw geschikt maken voor een nevenbestemming kost immers vaak zeer veel geld, omwille van de specifieke architecturale kwaliteiten van het gebouw. Zuiver financieel gezien is er aldus slechts een beperkte druk om tot herbestemming over te gaan. Bovendien kan vaak geen permanente opdeling worden doorgevoerd omdat op kerkelijke hoogdagen, huwelijken of begrafenissen een veel grotere groep gelovigen aanwezig is dan op de gewone zondagsviering. Een herbestemming lost op zich de noodzaak niet op van een grotere flexibiliteit in het ruimtegebruik door dit verschil in aantal deelnemers.

Andere mogelijkheid betreft de volledige herbestemming van een parochiekerk. De kerk wordt definitief aan de eredienst onttrokken en krijgt een nieuwe functie. Het feit dat er consensus bestaat om het kerkgebouw te onttrekken van de eredienst betekent nog niet noodzakelijk een consensus over de toekomstige bestemming, waardoor jarenlang leegstand en verwaarlozing dreigt. Voor volledige herbestemming van een parochiekerk moet de voorgeschreven kerkrechtelijke procedure gevolgd worden. Alleen de bisschop kan beslissen om een parochiekerk definitief aan de eredienst te onttrekken. Voorlopig worden parochiekerken evenwel nog niet massaal herbestemd en blijft het bij enkele voorbeelden: de herbestemming van de Jezuïetenkerk in Antwerpen tot concertruimte, de Sint-Rochuskerk in Avelgem tot school, de Fransiscanenkerk in Gent tot sociale tewerkstellingsruimte en de Sint-Niklaaskerk in Ieper tot onderwijsmuseum.¹² Zoals onder meer uit de bevraging van het CRKC blijkt, worden kerkgebouwen nog regelmatig gebruikt en enkele keren per jaar zelfs intensief. Een volledige herbestemming is onder meer daarom niet zo vaak aan de orde. SARO meent dan ook dat het stimuleren van de nevenbestemming de komende jaren zeer noodzakelijk is.

Een laatste mogelijkheid betreft de volledige afbraak van de parochiekerk; de ruimte krijgt een nieuwe bestemming.

---

¹⁰ www.crkc.be > onroerend erfgoed > Databank praktijkvoorbeelden

¹¹ De website www.crkc.be > onroerend erfgoed > Databank praktijkvoorbeelden geeft geen enkel voorbeeld van een dergelijke ruimtelijke herbestemming van een deel van een parochiekerk in Vlaanderen.

¹² Richtlijnen van de Vlaamse Bisschoppen voor het gebruik van de parochiekerken, raadpleging via http://www.kerknet.be/admin/files/assets/documenten/12_11_08_Richtlijnen_Vlaamse_bisschoppen_gebruik_parochiekerk.pdf.

V. SITUEER DE KERK BINNEN DE RUIMTELIJKE CONTEXT

8. Dorpen en wijken ontwikkelden zich vaak rond de parochiekerk waardoor deze van oudsher een centrale plaats inneemt in de gemeenschap. Zo maken kerkgebouwen (en het bijhorende roerend religieus patrimonium) deel uit van de dorpsidentiteit en hebben ze daardoor een sterk symbolische waarde. Bij doopsel, huwelijk of begrafenis blijft het kerkgebouw - los van de zondagspraktijk - een cultusplaats voor een grote groep mensen. Het zijn precies die momenten waarop bij uitstek de verbondenheid in de lokale gemeenschap tot uiting komt. Parochiekerken hebben als baken ook vaak een belangrijke landschappelijke waarde.¹³ De gebouwen zijn vaak structuur- en beeldbepalend en maken niet zelden deel uit van een beschermd dorpsgezicht of (erfgoed)landschap. Daarnaast is er rond de jaren 1960 een andere typologie van parochiekerken tot stand gekomen gekoppeld aan de typische uitbreidingswijken van die tijd.¹⁴

9. In het kader van een volwaardige valorisatie van parochiekerken is het aldus belangrijk dat niet enkel de kerk maar ook de ruimtelijke omgeving in samenhang mee onderzocht worden. Heel de kerkelijke 'biotoop' moet in beschouwing worden genomen: elementen in de directe omgeving van de kerk die er onlosmakelijk mee verbonden zijn, zoals begraafplaatsen, grotten, kerkelijk groen, kleine landschapselementen. Een betere valorisatie van een parochiekerk noodzaakt om de gehele omgeving erbij te betrekken en herop te waarderen.¹⁵

Kerken zijn gezien hun aloude sociaal-maatschappelijke en culturele context geschikt voor invullingen met een maatschappelijk karakter (cultureel, sociaal of een combinatie van diverse functies). Bij dergelijke invulling kunnen kerkgebouwen weer hun rol vervullen als kloppend hart van een wijk of buurt. De kerk kan zo opnieuw dienen als 'village hub', als brandpunt en activiteitencentrum van een buurt.¹⁶

Naast parochiekerken zijn ook kloosters, abdijen, begijnhoven en pastorieën belangrijk voor de ruimtelijke omgeving, vooral in een stedelijke context. Voor dit religieus erfgoed dat grotendeels in bezit is van private rechtspersonen, bestaat er geen enkele overkoepelende strategische aanpak. Het zijn meestal aanzienlijke sites waarvan verschillende al op de markt gekomen zijn of binnenkort zullen komen. De raad wijst op het belang van deze sites en vraagt om ze mee op te nemen bij de opmaak van een gemeentelijk ruimtelijk structuurplan of een onroerenderfgoedrichtplan.

10. Iedere parochiekerk staat in een eigen ruimtelijke context en functioneert in een lokale gemeenschap. Om lokaal gedragen te worden, moet een neven- of herbestemming van een parochiekerk voorafgegaan worden door een lokaal gevoerde discussie, waarin de lokale context en gevoeligheden besproken kunnen worden. Overleg, ervaring en samenwerking vormen de basis voor een geslaagde her- of nevenbestemming. Het is belangrijk om in een zo vroeg mogelijk stadium alle belanghebbenden bij het proces te betrekken om optimaal gebruik te maken van de aanwezige kennis en creativiteit en conflicten in een latere fase te vermijden.

---

¹³ Ongeveer één derde van deze kerken is beschermd. Ook telt Vlaanderen nagenoeg evenveel pastorieën, een meervoud van kapellen, ongeveer 1.200 kloostergebouwen en 6 kathedralen.

¹⁴ Meestal zijn die parochiekerken eigentijdser en bescheidener van aard en daardoor wellicht ook gemakkelijker inzetbaar voor alternatieven (o.a. lagere stookkosten, minder monumentaal).

¹⁵ Parochiekerken en hun omgeving kunnen bijvoorbeeld beschermd worden als historisch erfgoedlandschap en op die manier een trekpleister vormen voor de ruimere omgeving. Zo wordt de omgeving rond het Duinenkerkje in Oostende momenteel hersteld als historisch grasland met beheer door schapen – rondom de begraafplaats van Ensor.

¹⁶ Zie o.a. volgende artikels: <http://www.buildingsatrisk.org.uk/sites/default/files/publications/Churches.pdf>; <http://www.churchofengland.org/clergy-office-holders/pastoralandclosedchurches/closedchurches/suitable.aspx>; <http://www.telegraph.co.uk/news/religion/9766796/New-uses-for-churches-could-revive-villages.html>.

VI. ZORG VOOR AFSTEMMING MET ANDERE LOKALE PLANNEN

11. Met het parochiekerkenplan wordt een visie uitgewerkt over de toekomst van de parochiekerk(en) in de gemeente (cf. deel III). Het betreft een nieuw plan dat gekoppeld wordt aan de meerjarenplannen voor de gemeente. Eerder in dit advies wees de raad reeds op de noodzaak om dit plan voldoende geïntegreerd op te vatten. In die zin is het belangrijk dat afstemming wordt gezocht met de andere plannen die op lokaal niveau worden opgemaakt. Hierna gaat de raad verder in op de noodzakelijke afstemming met het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan en het onroerenderfgoedrichtplan.

12. De raad stelt vast dat nergens in de conceptnota afstemming wordt nagestreefd tussen het parochiekerkenplan en het gemeentelijk ruimtelijk beleid. Niettemin is die afstemming zeer noodzakelijk. De raad wijst onder meer op de noodzakelijke afstemming met het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan.

Het zou waardevol zijn te onderzoeken in hoeverre het 'parochiekerkenplan' ingepast kan worden binnen het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan.¹⁷ Op zijn minst zou in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan aandacht moeten gaan naar de opbouw van een ruimtelijke visie voor parochiekerken. In het informatief deel van het structuurplan zou aldus een inventaris van de bestaande kerkgebouwen opgenomen kunnen worden (o.a. daaraan gekoppeld de functie – zie deel IV). In het richtinggevend en bindend gedeelte kan vervolgens een visie uitgetekend worden en kunnen concrete acties vastgelegd worden (zoals de keuze van de kerken waarvoor ontwerp onderzoek zal worden opgestart naar eventuele nieuwe of combineerbare functies). De raad erkent dat de gemeentelijk ruimtelijke structuurplannen hier momenteel amper aandacht aan besteden en vraagt dat wordt nagegaan hoe op zinvolle wijze in de structuurplannen aandacht kan worden gegeven aan de toekomst van de parochiekerken. Ruimtelijke uitvoeringsplannen kunnen vervolgens uitvoering geven aan het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan.

Eerder in dit advies (par. 5) vroeg de raad meer aandacht voor het zoeken naar een maatschappelijk draagvlak bij de uitwerking van een parochiekerkenplan. Een sterk punt van het proces tot opmaak van een gemeentelijk ruimtelijk structuurplan is het werken aan een maatschappelijk draagvlak in de gemeente. Het proces voorziet veel ruimte voor inspraak (o.a. openbaar onderzoek) en advies (o.a. advies van de gemeentelijke commissie voor ruimtelijke ordening). Door 'meekoppeling' van het parochiekerkenplan met het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan zou op die manier ook een antwoord kunnen geboden worden op de vraag naar meer maatschappelijk draagvlak voor het parochiekerkenplan.

13. De minister verwijst in de conceptnota naar het nieuwe instrument van onroerenderfgoedrichtplan dat zal worden ingevoerd met het nieuwe Onroerenderfgoeddecreet.¹⁸ Een onroerenderfgoedrichtplan is vanuit onroerend erfgoed de sectorale visie voor een geografisch afgebakend gebied en/of een welbepaald thema, waarbij het specifieke ontwikkelingsperspectieven formuleert voor het onroerend erfgoed binnen dat afgebakende geografisch gebied of thema. Het is een instrument voor een participatief en proactief beleid dat toelaat de cultuurhistorische kwaliteiten in dialoog met relevante maatschappelijke betrokkenen verder vorm te geven. Onroerenderfgoedrichtplannen zijn de basis voor de noodzakelijke belangenafweging en afstemming, en vormen zo een middel voor participatie en communicatie.

De raad benadrukt dat het onroerenderfgoedrichtplan een belangrijk instrument kan zijn voor de

---

¹⁷ Een gemeentelijk ruimtelijk structuurplan is een beleidsdocument dat het kader aangeeft voor de gewenste ruimtelijke structuur. Het geeft een langetermijnvisie op de ruimtelijke ontwikkeling van het gebied in kwestie. Het is erop gericht samenhang te brengen in de voorbereiding, de vaststelling en de uitvoering van beslissingen die de ruimtelijke ordening aanbelangen (VCRO artikel 2.1.1).

¹⁸ Ontwerp onroerenderfgoeddecreet: <http://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2012-2013/g1901-1.pdf>

uitwerking van een visie over de parochiekerken op lokaal niveau. De raad merkt op dat er momenteel twee proefprojecten lopen. Het CRKC begeleidt twee proefprojecten die uitgewerkt worden in functie van het opstellen van onroerenderfgoedrichtplannen met bijbehorend actieprogramma voor parochiekerken (parochiekerken Westhoek en parochiekerken stad Gent). Het is van cruciaal belang dat bij de uitwerking van een onroerenderfgoedrichtplan maximale afstemming wordt nagestreefd met de andere plannen o.a. gemeentelijk ruimtelijk structuurplan en het parochiekerkenplan (dit plan is gericht op alle parochiekerken en niet alleen deze kerken met erfgoedwaarde).

VII. WERK AAN EEN COMPLEMENTAIR ONDERSTEUNEND REGIONAAL KADER

14. De raad vindt het positief dat de verantwoordelijkheid voor de uitwerking van een visie over de toekomst van de parochiekerken vooral gelegd wordt op het lokale niveau (cf. deel III). Het is positief dat de gemeenten gestimuleerd worden om na te denken over een visie voor de parochiekerken in hun gemeente.

Hoewel de conceptnota niet echt pleit voor het uitwerken van een visie op Vlaams niveau over de toekomst van de parochiekerken merkt de raad op bovenlokaal niveau twee sturende elementen. Enerzijds is er de rol van het CRKC in het bijebrengen en regisseren van de bevragingen van de verschillende kerkbesturen (zie par. 5c). Anderzijds merkt de raad op dat de vijf Vlaamse bisdommen een eigen visie hebben ontwikkeld over de toekomst van de parochiekerken.

15. De raad wijst op de talrijke instrumenten die op Vlaams niveau reeds beschikbaar zijn, en die ondersteunend kunnen werken voor de verdere valorisatie van parochiekerken. De conceptnota verwijst naar de diverse instrumenten die vanuit onroerend erfgoed kunnen ingezet worden zoals de geïntegreerde benaderingen van ankerplaats en erfgoedlandschap, het stimuleren van de opmaak en uitvoering van beheersplannen, het toekennen van beheerpremies, het onroerenderfgoedrichtplan, het beschermen of declasseren van onroerend erfgoed.¹⁹ Daarnaast zijn er tal van andere bestaande instrumenten zoals de inrichtingsinstrumenten (natuur- en landinrichtingsplannen, ruilverkavelingsplannen), de ruimtelijke uitvoeringsplannen, de natuurbeleidsinstrumenten, bekkenbeheersplannen.²⁰

16. Een specifiek aandachtspunt betreft het financiële instrumentarium. De raad vindt het positief dat aan de uitwerking van een visie over de toekomst van de parochiekerken ook diverse financiële instrumenten zullen worden gekoppeld. Dit moet de concrete uitwerking van de visie mogelijk maken.

De brief van Bourgeois kondigt bijvoorbeeld aan dat de visie door de Vlaamse overheid zal meegenomen worden bij de beoordeling van subsidieaanvragen. Verder wil de minister zoeken naar financiële stimuli voor neven- en herbestemmingsprojecten voor beschermde en voor niet-beschermde parochiekerken. De conceptnota schuift tevens de subsidiëring van herbestemmingsstudies naar voor.²¹ Ook zal worden nagegaan of bepaalde werken in het kader

---

¹⁹ Een ankerplaats is een waardevol landschap met een geheel van erfgoedelementen (landschappelijk, bouwkundig, archeologisch, maritiem) en staat beschreven in de Landschapsatlas. Een ankerplaats krijgt pas een juridisch statuut bij de 'aanduiding'. Vanaf deze aanduiding is de lokale overheid verplicht om er rekening mee te houden bij de opmaak van een ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP). Van zodra een ankerplaats wordt opgenomen in een RUP wordt het een erfgoedlandschap genoemd. Dit betekent dat de landschapswaarden en -kenmerken van de ankerplaats zijn omgezet in stedenbouwkundige voorschriften. Een erfgoedlandschap brengt de zorgplicht voor administratieve overheden met zich mee, evenals het inwinnen van advies van het agentschap Onroerend Erfgoed m.b.t. vergunningen of toelatingen.

<https://www.onroerenderfgoed.be/materie/landschap/Ankerplaats-erfgoedlandschap/>.

²⁰ Conceptnota pag. 11.

²¹ Conceptnota pag. 12.

van neven- en herbestemming in aanmerking kunnen komen voor subsidie.

Ook kan het onroerenderfgoedrichtplan de basis vormen voor de uitwerking van een Actieprogramma Onroerend Erfgoed. In het actieprogramma worden de instrumenten en middelen opgesomd die ter beschikking staan van de overheid en vanuit erfgoeddoelpunt nuttig of noodzakelijk zijn om de doelstellingen per gebied of per thema te verwezenlijken. De goedkeuring van het actieprogramma onroerend erfgoed met de daaraan gekoppelde middelen en instrumenten houdt een engagement van de Vlaamse Regering in tot de realisatie van de vooropgestelde doelstellingen.

En ten slotte kondigt de conceptnota aan dat de gemeenten voor de beschermde kerken - op basis van de visie - een voorstel tot convenant kunnen afsluiten. Dit betekent een planlastenvermindering voor de gemeentebesturen en kerkfabrieken. De minister stelt in zijn brief dat de restauratiepremie in die zin vorig jaar werd gewijzigd.

De raad benadrukt dat er dus potentieel heel wat (financiële) instrumenten beschikbaar zijn. Ook in het kader van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen wordt volop gewerkt aan een hertekening van het ruimtelijk instrumentarium. Daarnaast wijst de raad ook op het ontwerp landinrichtingsdecreet dat een ruime waaier aan uitvoeringsinstrumenten mogelijk maakt.²² Een deel van deze instrumenten zijn nieuw en zullen nog verder ingevuld moeten worden (onder meer in het kader van de verdere operationalisering van het nieuwe Onroerenderfgoeddecreet). Het is een cruciale uitdaging om - gekoppeld aan de uitwerking van een visie over de toekomst van de parochiekerken - ook een volwaardige instrumentenmix ter beschikking te stellen om deze visie ook effectief te kunnen uitvoeren.

---

²² SARO 2013 | 17. Advies van 26 juni 2013 over het ontwerp van decreet betreffende de landinrichting.